

Wyrok z dnia 5 maja 2011 r.

II PK 282/10

1. Pracownik kolejowy, urodzony po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., któremu okres zatrudnienia w tym charakterze umożliwia uzyskanie emerytury kolejowej z chwilą osiągnięcia obniżonego wieku emerytalnego (art. 184 w związku z art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), podlega ochronie przewidzianej w art. 39 k.p., jeżeli w chwili wypowiedzenia brakowało mu nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w art. 40 ustawy o emeryturach i rentach (55 lat dla kobiety, 60 lat dla mężczyzny), choćby wiek ten miał osiągnąć po 31 grudnia 2008 r.

2. Pracownik kolejowy, który spełnił do 31 grudnia 1998 r. warunek stażu emerytalnego (w tym okresu pracy w szczególnym charakterze jako pracownik kolejowy oraz okresu składkowego i nieskładkowego) uprawniający go do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym i który wiek ten osiągnie dopiero po 31 grudnia 2008 r., ma możliwość nabycia uprawnień do emerytury kolejowej na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach, pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy, a zatem w okresie przed osiągnięciem tego wieku podlega ochronie przewidzianej w art. 39 k.p.

Przewodniczący SSN Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 5 maja 2011 r. sprawy z powództwa Sabiny M. przeciwko P. Ośrodkowi Specjalistycznemu Usług Medycznych w P. o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne, na skutek skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 14 maja 2010 r.
[...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Poznaniu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy Poznań Grunwald i Jeżyce - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z 9 lutego 2010 r. [...] uznał za bezskuteczne wypowiedzenie powódce Sabinie M. umowy o pracę dokonane przez pozwaną P. Ośrodek Specjalistyczny Usług Medycznych w P.

Sąd Rejonowy ustalił, że powódka została zatrudniona u pozwanego pracodawcy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony od 1 września 2009 r. Pismem z 25 listopada 2009 r. pozwany rozwiązał z powódką umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, który upłynął 28 lutego 2010 r. Jako przyczynę wypowiedzenia pozwany podał względy ekonomiczne, uzasadniające zastosowanie ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników. Powódka została zwolniona z obowiązku świadczenia pracy w okresie wypowiedzenia z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. W okresie bezpośrednio poprzedzającym pracę u pozwanego - od 1 sierpnia 1976 r. do 31 sierpnia 2009 r. - powódka była zatrudniona w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w P. Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku specjalisty. Sejmik Województwa W. podjął uchwałę o likwidacji Obwodu Lecznictwa Kolejowego w P. Wszystkim pracownikom, w tym powódce, zostały wypowiedziane umowy o pracę. Rozwiązanie umowy z powódką nastąpiło 31 sierpnia 2009 r. Pozwany P. Ośrodek Specjalistyczny Usług Medycznych przejął zadania w zakresie świadczeń medycznych od Obwodu Lecznictwa K. w P. Stosownie do postanowień uchwały Sejmiku Województwa W., wszystkim pracownikom Obwodu Lecznictwa Kolejowego w P., w tym powódce, zagwarantowano zatrudnienie w P. Ośrodku Specjalistycznym Usług Medycznych. Mimo to już po trzech miesiącach pozwany wypowiedział powódce umowę o pracę.

Sąd pierwszej instancji uznał, że powódka, jako pracownik kolejowy, spełnia warunki określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz.

1227 ze zm.; zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach z FUS), od których uzależniona jest możliwość przejścia na emeryturę wraz z ukończeniem wieku 55 lat. W chwili wypowiedzenia umowy o pracę podlegała szczególnej ochronie przed wypowiedzeniem wynikającej z art. 39 k.p.

Sąd Rejonowy podkreślił, że stan faktyczny sprawy był bezsporny, a spór dotyczył wyłącznie interpretacji i zastosowania art. 39 k.p. W ocenie strony pozwanej przepis ten dotyczy ochrony związanej z powszechnym wiekiem emerytalnym, który wynosi dla kobiet 60 lat. Powódka stała na stanowisku, że w przypadku pracowników kolejowych wiek emerytalny dla kobiet wynosi 55 lat. Zgodnie z art. 39 k.p. pracodawca nie może wypowiedzieć umowy o pracę pracownikowi, któremu brakuje nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia mu uzyskanie prawa do emerytury z osiągnięciem tego wieku. Ochrona przewidziana w art. 39 k.p. dotyczy pracownika, któremu brakuje nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego w dniu wręczenia mu wypowiedzenia umowy o pracę. Sąd Rejonowy stwierdził, że ustawowym wiekiem emerytalnym jest wiek uprawniający pracownika do przejścia na emeryturę zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z FUS. W stosunku do niektórych grup pracowników wprowadzono w tej ustawie niższy od powszechnego wiek emerytalny (dotyczy to między innymi pracowników kolejowych). Niższy od powszechnego wiek emerytalny pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest dla nich zwykłym ustawowym wiekiem emerytalnym, a to sprawia, że tacy pracownicy w okresie czterech lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego właściwego dla swojej kategorii zatrudnienia korzystają ze szczególnej ochrony prawnej przewidzianej w art. 39 k.p.

Sąd pierwszej instancji uznał, że powódka jest szczególnie chroniona przed wypowiedzeniem na podstawie art. 39 k.p. Ustawa o emeryturach i rentach z FUS określa wiek emerytalny pracownika kolejowego dla kobiet na 55 lat, dla mężczyzn na 60 lat. Jednym z warunków ochrony przed wypowiedzeniem jest ukończenie przez pracownika kolejowego, będącego kobietą, 51 lat. Przy zastosowaniu art. 39 k.p. należy uwzględnić szczególny system emerytalny, któremu podlega dany pracownik, i rodzaj wykonywanej przez niego pracy. Zakaz wypowiedzenia umów odnosi się nie tylko do pracowników spełniających powszechne przesłanki nabycia świadczenia emerytalnego, ale również pracowników zatrudnionych w szczególnych wa-

runkach lub w szczególnym charakterze, w stosunku do których wiek emerytalny został ustawowo obniżony (co dotyczy między innymi pracowników kolejowych).

Sąd Rejonowy zwrócił uwagę, że zgodnie z przepisami ustawy o emeryturach i rentach z FUS powódka nabędzie po ukończeniu 55 lat prawo do emerytury, a zatem podlega ochronie przed wypowiedzeniem umowy o pracę przez cztery lata poprzedzające osiągnięcie tego wieku, co nastąpi 5 września 2012 r. Tymczasem strona pozwana wypowiedziała powódce umowę w dniu 25 listopada 2009 r., a zatem w okresie objętym ochroną.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosła strona pozwana, zarzucając: naruszenie art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 40 oraz art. 50 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez uznanie, że powódka spełnia warunki, które upoważniają ją do przejścia na tzw. emeryturę kolejową; naruszenie art. 39 k.p. przez przyjęcie, że powódka podlegała ochronie wynikającej z tego przepisu; sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zbranego w sprawie materiału przez przyjęcie, że powódka w dniu wypowiedzenia umowy o pracę spełniała warunki do uzyskania tzw. emerytury kolejowej.

Strona pozwana podniosła w apelacji, że powódka w dniu wypowiedzenia jej umowy o pracę nie spełniała łącznie wszystkich przesłanek, które dawałyby jej prawo do ubiegania się o „wcześniejszą emeryturę”. Powódka (urodzona 5 września 1957 r.) w dniu 25 listopada 2009 r. (dzień wypowiedzenia umowy o pracę) miała ukończone 52 lata, nie spełniając tym samym wymogu określonego przepisami prawa (art. 40 i 50 ustawy o emeryturach i rentach). W dacie wskazanej przez ustawę powódka nie spełniała bowiem przesłanki ukończenia 55 lat. W dniu wypowiedzenia umowy o pracę powódka nie spełniała zatem warunków niezbędnych do przejścia na wcześniejszą emeryturę - a w konsekwencji nie podlegała ochronie z art. 39 k.p.

W toku rozprawy apelacyjnej pełnomocnik powódki - powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I PK 309/07 (OSNP 2009 nr 23-24, poz. 308) - podniósł, że w sytuacji powódki pracownikowi przysługuje ochrona z art. 39 k.p., wobec spełnienia przesłanek z art. 50 ustawy o emeryturach i rentach z FUS poza osiągnięciem wieku emerytalnego do 31 grudnia 2008 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z 14 maja 2010 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Sąd Okręgowy uznał za zasadny zarzut błędnego ustalenia przez Sąd Rejonowy, że w dniu wypowiedzenia umowy o pracę powódka spełniała warunki do uzyskania tzw. emerytury

kolejowej. Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwalał na takie ustalenie. Konsekwencją tego było błędne zastosowanie przez Sąd Rejonowy prawa materialnego - art. 40 i art. 50 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez uznanie, że powódka spełnia warunki upoważniające ją do przejścia na tzw. emeryturę kolejową, oraz art. 39 k.p. przez przyjęcie, że powódka podlegała wynikającej z tego przepisu ochronie przed wypowiedzeniem umowy o pracę. Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął, że obniżony wiek emerytalny przewidziany dla określonej przepisami prawa kategorii osób jest dla nich normalnym wiekiem emerytalnym, wyznaczającym ochronę z art. 39 k.p. (wyrok Sądu Najwyższego z 29 lipca 1997 r., I PKN 227/97, OSNAPiUS 1998 nr 11, poz. 326). Sąd Rejonowy popełnił jednak błąd, pomijając istotną kwestię ustalenia treści prawa materialnego zawierającego przesłanki nabycia prawa do emerytury, czyli prawa materialnego, w oparciu o które należało ocenić, czy powódka podlega przepisom o ustawowo obniżonym wieku emerytalnym. Sąd Rejonowy, nie wskazując podstawy prawnej rozstrzygnięcia, uznał za bezsporne między stronami, że powódka spełniła te warunki, z czego wynika, że po ukończeniu 55 lat nabędzie prawo do emerytury, a zatem jest chroniona przed wypowiedzeniem umowy o pracę przez cztery lata poprzedzające osiągnięcie tego wieku, co nastąpi 5 września 2012 r.

Ustalając treść prawa materialnego, na podstawie którego należało ocenić, czy powódka nabędzie prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, Sąd Okręgowy stwierdził, że sytuację powódki jako osoby urodzonej po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. (powódka urodziła się 5 września 1957 r.) reguluje art. 50 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który wprowadzie odsyła do art. 40 tej ustawy, ale tylko w zakresie określenia świadczenia, które art. 50 ust. 1 reguluje, określając je jako to, o jakim mowa w art. 40, tj. emerytury kolejowej, oraz warunków jego nabycia opisanych w art. 40, wprowadzając zarazem dodatkowe warunki przewidziane w pkt 1 i 2, a w tym ostatnim zawierając przesłankę, aby warunki do uzyskania emerytury określone w tym przepisie (tj. art. 50) pracownik spełnił do 31 grudnia 2008 r. W ocenie Sądu drugiej instancji, art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie może stanowić samodzielnej podstawy prawnej do nabycia przez powódkę prawa do emerytury, albowiem reguluje on sytuację osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. Powódka, jako osoba urodzona 5 września 1957 r., w dniu wypowiedzenia jej umowy o pracę (25 listopada 2009 r.) miała skończone 52 lata, nie spełniając tym samym wymogu określonego przepisami prawa, tj. wszystkich przesłanek

uprawnających do emerytury w wieku obniżonym, wynikających z art. 50 ustawy o emeryturach i rentach, ponieważ w dacie wskazanej przez ustawę nie nastąpiło ukończenie przez nią wieku 55 lat, a tym samym nie podlegała ochronie z art. 39 k.p.

Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że niespełnienie przez powódkę do 31 grudnia 2008 r. wszystkich warunków do uzyskania emerytury, które powinny być spełnione do tej daty w myśl art. 50 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wyklucza uznanie, że powódka mogła na podstawie tego przepisu przejść na emeryturę, w związku z czym określony w nim wiek emerytalny 55 lat nie ma do niej zastosowania, co w konsekwencji oznacza, że nie wyznacza on dla niej czteroletniego okresu ochronnego, o którym mowa w art. 39 k.p., albowiem w chwili wypowiedzenia powódce umowy o pracę (25 listopada 2009 r.) powódka nie znajdowała się w czteroletnim okresie przed dniem uzyskania uprawnień emerytalnych na podstawie art. 50 ustawy o emeryturach i rentach.

Sąd Okręgowy nie podzielił argumentu powódki, że potwierdzeniem przysługującej jej ochrony jest dotyczące takiej samej sytuacji orzeczenie Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I PK 309/07. Orzeczenie to dotyczy zupełnie innego stanu faktycznego. Do powódki nie ma zastosowania art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Powódka nie jest bowiem osobą, której dotyczy art. 184 ust. 1, ponieważ nie dotyczy jej osiągnięcie wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40. Przepisy art. 32, 33, 39 i 40, a zarazem art. 184 ust. 1 tej ustawy, dotyczą pracowników konkretnie w nich wymienionych.

Powódka jest świadoma tego, że nie dotyczy jej art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ponieważ w pozwie powoływała się na spełnianie warunków z art. 50 tej ustawy (jako osoba urodzona w 1957 r., czyli po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r.), również na rozprawie apelacyjnej powoływała się na to, że spełnia warunki z art. 50 ustawy, poza osiągnięciem wieku emerytalnego do 31 grudnia 2008 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wobec powódki nie ma zastosowania art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a więc także orzecznictwo dotyczące wykładni tego przepisu, w tym wyrok Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I PK 309/07, dotyczący osób określonych w art. 32 ust. 1 tej ustawy, tj. ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., będących pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Sytuację powódki jako osoby urodzonej po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969

r. reguluje wyłącznie art. 50 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który wprawdzie odsyła do art. 40, ale tylko w zakresie określenia świadczenia, które reguluje art. 50 ust. 1 tej ustawy. Powódka nie będzie mogła przejść na tzw. emeryturę kolejową na podstawie art. 50 tej ustawy, ponieważ nie została przez nią spełniona określona w tym przepisie przesłanka, aby wiek emerytalny osiągnąć do 31 grudnia 2008 r., w związku z czym nie będzie mogła przejść na emeryturę po ukończeniu 5 września 2012 r. wieku 55 lat. Skoro w chwili wypowiedzenia powódce umowy o pracę (w dniu 25 listopada 2009 r.) nie znajdowała się w czteroletnim okresie ochronnym przed dniem uzyskania uprawnień emerytalnych, to takie wypowiedzenie nie narusza art. 39 k.p. Brak jest podstawy prawnej do objęcia powódki ochroną z art. 39 k.p.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniósł w imieniu powódki jej pełnomocnik, zaskarżając wyrok ten w całości. Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego: 1) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w wyniku przyjęcia, że przepis ten nie ma zastosowania do oceny sytuacji prawnej skarżącej, ponieważ nie zostały spełnione wymagane tym przepisem przesłanki konieczne do nabycia uprawnień do emerytury; 2) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 w związku z art. 40 i art. 43 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43, ze zm.), w wyniku przyjęcia, że pomimo ustalenia okresu zatrudnienia skarżącej na kolei wynoszącego co najmniej 20 lat, okresu tego nie zalicza się do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach, o których mowa w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; 3) przez niewłaściwe zastosowanie art. 39 k.p., polegające na wykluczeniu jego zastosowania do powódki i nieprzyznaniu jej ochrony przed wypowiedzeniem umowy o pracę.

Skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła tym, że w sprawie występuje konieczność wykładni art. 184 w związku z art. 40 ustawy z dnia

17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz w związku z § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez rozstrzygnięcie, czy pracownikowi kolejowemu, urodzonemu po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., któremu na podstawie § 4 ust. 3 powołanego rozporządzenia okres zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin został zaliczony do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, zalicza się ten okres do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z o emeryturach i rentach z FUS, przez co pracownik ten, po spełnieniu innych warunków z art. 184 tej ustawy, nabędzie uprawnienia emerytalne.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej pełnomocnik skarżącej podniósł, że z ustalonego w sprawie stanu faktycznego wynika, iż skarżąca od 1 sierpnia 1976 r. do 31 sierpnia 2009 r., czyli przez ponad 33 lata, była zatrudniona w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w P. Była w związku z tym pracownikiem kolejowym. Bezsporne było także, że na dzień 1 stycznia 1999 r. skarżąca posiadała co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy, jej okres zatrudnienia na kolei wynosił ponad 20 lat, a zgodnie z § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, okres pracy na kolei od 1 sierpnia 1976 r. do 31 października 1998 r. został skarżącej zaliczony do okresu pracy w szczególnych warunkach (co zostało także potwierdzone w wydanym przez pracodawcę świadectwie pracy dołączonym do pozwu).

W zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy przyjął, że art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ma zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do osób wymienionych w art. 32, 33, 39, 40 tej ustawy. Sąd uznał, że skarżąca nie jest osobą, o której mowa w art. 40 tej ustawy, ponieważ nie urodziła się przed 1 stycznia 1949 r., a stąd płynie wniosek, że nie ma wobec niej zastosowania także art. 184 ustawy. Przyjęta przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest błędna, ponieważ z jednej strony zastosowanie tego przepisu Sąd uzależnił ogólnie od bycia pracownikiem wymienionym w art. 32, 33, 39, 40 ustawy, a z drugiej strony - od osiągnięcia wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 tej ustawy. Tymczasem wykładnia językowa art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pozwala na stwierdzenie, że uprawnienie emerytalne przysługuje ubezpieczonemu urodzo-

nemu po 31 grudnia 1948 r., jeżeli osiągnie on wiek przewidziany między innymi w art. 40 tej ustawy i w dniu jej wejścia w życie, tj. z dniem 1 stycznia 1999 r., spełni inne wymagane warunki (tzw. warunki stażowe) - okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych (tj. w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze), okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 tej ustawy i nie przystąpi do otwartego funduszu emerytalnego. Zdaniem pełnomocnika skarżącej, art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, znajduje zastosowanie nie tylko do uprawnionych wymienionych w art. 32, 33, 39, 40 tej ustawy, ale do każdego uprawnionego urodzonego po 31 grudnia 1948 r., przy założeniu spełnienia przez niego na dzień 1 stycznia 1999 r. warunków stażowych, który wprawdzie nie osiągnął jeszcze wieku przewidzianego w art. 39, 33, 39, i 40, ale po osiągnięciu tego wieku i rozwiązaniu stosunku pracy nabędzie prawo do emerytury.

Pełnomocnik skarżącej powołał się - między innymi - na wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07 (LEX nr 621798), w którym przyjęto, że: „prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nabywa ubezpieczony, który na dzień wejścia tej ustawy w życie spełnił określone w niej wymogi stażowe, a po tej dacie osiągnął wymagany wiek, niezależnie od tego, czy w chwili osiągnięcia tego wieku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub był pracownikiem wykonującym inną pracę, czy też pozostawał w zatrudnieniu na innej podstawie niż stosunek pracy bądź nie pozostawał w jakimkolwiek zatrudnieniu, z tym, że w przypadku pozostawania w stosunku pracy emerytura uzależniona jest od jego rozwiązania.”

W ocenie pełnomocnika skarżącej, Sąd drugiej instancji stwierdzając, że skarżąca nie spełnia warunku urodzenia przed 1 stycznia 1949 r. i „nie jest osobą, której dotyczy osiągnięcie wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39, 40”, w konsekwencji nie badał w ogóle czy skarżąca po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nabędzie prawo do emerytury na podstawie art. 184 tej ustawy, czy też nie, czym dokonał oczywiście błędnej wykładni tych przepisów. Ustalenie przez Sąd Okręgowy, że przedstawiana przez skarżącą w pozwie i apelacji podstawa nabycia prawa do emerytury - art. 50 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - jest błędna, nie zwalniało Sądu z dokonania ustalenia, w oparciu o zgłoszone

żądanie i bezsporny stan faktyczny, czy skarżącej przysługuje uprawnienie emerytalne wynikające z innej normy prawnej niż przytoczona w pozwie lub na rozprawie apelacyjnej. Dokonując wykładni art. 184 w związku z art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, Sąd Okręgowy stwierdził, że wobec skarżącej nie ma zastosowania art. 184 ust. 1, ponieważ nie jest ona osobą, o której mowa w art. 40 - nie urodziła się przed 1 stycznia 1949 r. Sąd drugiej instancji z góry założył, że w stosunku do skarżącej nie ma zastosowania art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i nie sprawdził, czy poza osiągnięciem wieku określonego w art. 40 ustawy spełnia ona inne wymagania uprawniające ją do nabycia emerytury w wieku ustawowo obniżonym, czym naruszył art. 184 ustawy poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji niezastosowanie. Prawidłowa wykładnia art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS polega na przyjęciu, że przepis ten należy stosować w stosunku do każdej osoby urodzonej po 31 grudnia 1948 r., która w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach, oprócz osiągnięcia wymaganego wieku, spełniała inne wymagania przewidziane w tym przepisie, a po osiągnięciu wymaganego wieku, co może nastąpić później, nabędzie uprawnienie do emerytury. W art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest mowa o okresach zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganych w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury, co oznacza również, że nie ma znaczenia czy uprawniony w chwili osiągnięcia wieku uprawniającego do przejścia na emeryturę jest zatrudniony w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Sąd Okręgowy nie uwzględnił w swoich rozważaniach, że powódka była przez ponad 30 lat zatrudniona w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w P., który prawdopodobnie stanowił kolejową jednostkę organizacyjną (co wymaga jednak stanowczego ustalenia i oceny przy ponownym rozpoznaniu sprawy). Skoro powódka była przez wiele lat zatrudniona na kolei, czyli w szczególnym charakterze, miało to oczywisty wpływ na nabycie przez nią uprawnień do tzw. emerytury kolejowej jako emerytury przysługującej pracownikowi w wieku ustawowo obniżonym. Niższy od powszechnego wiek emerytalny pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest dla nich

normalnym ustawowym wiekiem emerytalnym, a to z kolei sprawia, że tacy pracownicy w okresie czterech lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego właściwego dla tych kategorii zatrudnienia korzystają ze szczególnej ochrony prawnej przewidzianej w art. 39 k.p. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 lipca 2007 r., III PK 19/07, LEX nr 611832). Do grupy pracowników nabywających prawo do emerytury w wieku ustawowo obniżonym niewątpliwie należą pracownicy kolejowi (por. art. 11 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin - Dz.U. Nr 23, poz. 99, ze zm.; § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; wreszcie art. 40 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Do sytuacji powódki (urodzonej 5 września 1957 r.) miał bezpośrednio zastosowanie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stanowiący, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 tej ustawy, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 ustawy, czyli wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn. Emerytura, o której mowa w art. 184 ust. 1 ustawy, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem.

Odesłanie w art. 184 do art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (dotyczącego warunków nabycia prawa do tzw. emerytury kolejowej) ma tylko takie znaczenie, że potwierdza konieczność osiągnięcia przez pracownika kolejowego w dniu wejścia w życie ustawy (czyli 1 stycznia 1999 r.): 1) okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym do nabycia prawa do emerytury w wieku wynoszącym 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz 2) okresu składkowego i nieskładkowego, wynoszącego co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei, łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia na kolei, o których mowa w

art. 44-45 ustawy. Z odesłania tego nie wynika natomiast w żaden sposób, że warunkiem nabycia prawa do tzw. emerytury kolejowej jest osiągnięcie przez ubezpieczonego w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS (czyli 1 stycznia 1999 r.) wieku wynoszącego 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn.

Warunkiem nabycia uprawnień emerytalnych według art. 184 ustawy jest spełnienie wyłącznie przesłanki stażu (tj. okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz okresu składkowego i nieskładkowego) przed dniem 1 stycznia 1999 r. Brak w treści art. 184 ustawy przesłanki końcowej daty spełnienia pozostałych warunków nabycia uprawnień emerytalnych (np. konieczności osiągnięcia ustawowego wieku emerytalnego najpóźniej 31 grudnia 2008 r.) sprawia, że ubezpieczeni, którzy w chwili wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS posiadali wymagany okres zatrudnienia i opłacania składek (okres ubezpieczenia), mogą realizować prawo do emerytury na dotychczasowych („starych”) zasadach, nawet w razie osiągnięcia wieku emerytalnego określonego między innymi w art. 40 ustawy dopiero po 31 grudnia 2008 r., jeżeli nie przystąpili do OFE i rozwiązali stosunek pracy z chwilą osiągnięcia tego wieku.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącym wykładni art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wyjaśniono, że przepis ten ustanawia własne (odrębne) przesłanki powstania uprawnień emerytalnych, a zwrot „po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40” odnosi się wyłącznie do wieku emerytalnego określonego w tych przepisach, jednak bez odwoływania się do pozostałych warunków związanych z wiekiem. Ze względu na to, prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w przypadku pracownika kolejowego - w związku z art. 40 i nast. tej ustawy) nabywa ubezpieczony, który na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się wymaganym okresem ogólnym i szczególnym (okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz okresem składkowym i nieskładkowym), natomiast wiek emerytalny osiągnął lub osiągnie po tej dacie, także już po 31 grudnia 2008 r., niezależnie od tego, czy w chwili dożycia 55 lat (kobieta) lub 60 lat (mężczyzna) miał jeszcze status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze albo w ogóle miał status pracownika, czy też wykonywał inne zajęcie zarobkowe (np. prowadził działalność gospodarczą) albo nie był zatrudniony (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 199; wyroki Sądu Najwyższego z 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269 i z 26 lipca 2007 r., II UK

285/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 270). Prawo do emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nabywa ubezpieczony, który na dzień wejścia tej ustawy w życie spełniał określone w tym przepisie wymagania stażowe, a dopiero po tej dacie osiągnął wymagany wiek, niezależnie od tego, czy w chwili osiągnięcia tego wieku wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub był pracownikiem wykonującym inną pracę uprawniającą do nabycia emerytury w wieku obniżonym (np. pracę na kolei), czy też pozostawał w zatrudnieniu na innej podstawie niż stosunek pracy bądź nie pozostawał w jakimkolwiek zatrudnieniu, z tym że w przypadku pozostawania w stosunku pracy emerytura uzależniona jest od jego rozwiązania (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07, LEX nr 621798).

W art. 184 w związku z art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, obejmującym stany faktyczne zastane w dniu jego wejścia w życie, ustawodawca osobno i w sposób szczególny uregulował sytuację prawną ubezpieczonych pracowników kolejowych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. i osobom, które w dniu wejścia w życie tej ustawy (1 stycznia 1999 r.) wykazały okres zatrudnienia w tym szczególnym charakterze (pracownika kolejowego), wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, oraz okres składkowy i nieskładkowy określony w art. 27 ustawy (co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn), zagwarantował prawo nabycia emerytury po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 40 ustawy, niezależnie od tego, kiedy pracownik osiągnie ten wiek (w jakim czasie po wejściu w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS ukończy 55 lat kobieta i 60 lat mężczyzna). Dodatkowo, co jest oczywiste dla tej grupy wiekowej, ustawodawca postawił warunek nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego, a także rozwiązania stosunku pracy z chwilą osiągnięcia wieku emerytalnego i nabycia uprawnień emerytalnych.

Doniosłość i racja przytoczonej regulacji została dostrzeżona przez Sąd Najwyższy, który uznał art. 184 ustawy o emeryturach i rentach za samoistną podstawę prawa do emerytury w oderwaniu od chwili osiągnięcia wieku emerytalnego (por. powołane wcześniej orzeczenia: uchwałę z 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06, wyrok z 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, a także wyrok z 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07). W uchwale z 8 lutego 2007 r., II UZP 14/06, Sąd Najwyższy stwierdził, że ubezpieczeni, do których ma zastosowanie art. 184 ustawy, mogą realizować prawo do emerytury na „starych” zasadach po osiągnięciu wieku emerytalnego, nawet jeżeli ten wiek osiągną już

po dniu 31 grudnia 2007 r. (potem przesunięto ten okres do 31 grudnia 2008 r.). Sąd Najwyższy dostrzegł, że pogląd o ustanowieniu w art. 184 ustawy odrębnej kategorii ubezpieczonych znajduje potwierdzenie w art. 24 ustawy, w którym ubezpieczeni urodzeni po 31 grudnia 1948 r., zatrudnieni w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zostali wyłączeni z regulacji emerytur pomostowych. W wyroku z 8 lipca 2008 r., I PK 309/07 (OSNP 2009 nr 23-24, poz. 308) Sąd Najwyższy potwierdził przewidzianą w art. 39 k.p. ochronę pracownika, który spełnił do 31 grudnia 1998 r. tylko warunek stażu emerytalnego, a nie osiągnął jeszcze wieku emerytalnego. Wbrew pogładowi Sądu Okręgowego, to ostatnie orzeczenie może mieć bezpośrednie zastosowanie w rozpoznawanej sprawie do sytuacji powódki, ponieważ dotyczy analogicznego problemu prawnego do tego, który stanowił przedmiot rozważań i rozstrzygnięć w niniejszej sprawie.

Sytuacja osób wymienionych w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, opisywana w doktrynie jako ekspektatywa prawa podmiotowego, polega na spełnieniu się tylko części stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe. Uwzględnianie ochrony praw w trakcie nabywania, aprobowane w orzecznictwie ETS (por. wyrok z 3 października 2002 r., Ángel Barreira Pérez, sprawa C-347/00, ECR 2002 s. I-08191), znajdowało wyraz także w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z 27 kwietnia 2000 r., III ZP 2/00, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 620 oraz wyroki z 4 grudnia 2003 r., I PK 111/03, OSNP 2004 nr 21, poz. 368, z 24 września 2004 r., II PK 25/04, OSNP 2005 nr 10, poz. 141 i wcześniejszy z 19 listopada 1993 r., II URN 47/93, OSNCP 1994 nr 5 poz. 117). Także Trybunał Konstytucyjny stosunkom tym niejednokrotnie dawał ochronę, jeżeli miały postać ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, czyli sytuacji prawnej, która spełnia zasadniczo wszystkie przesłanki ustawowe nabycia prawa do emerytury pod rządami dawnej ustawy, bez względu na stosunek do niej ustaw późniejszych. Trybunał uznawał je za postaci praw podmiotowych, do których znajduje zastosowanie ochrona praw nabytych (por. wyroki z 30 listopada 1988 r., K 1/88, OTK 1988 nr 1, poz. 6, z 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1999 nr 5, poz. 100, z 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK 1998 nr 7, poz. 114 i przede wszystkim orzeczenie z 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992 nr 1, poz. 7).

Uwzględniając, że ochrona ekspektatywy może wynikać z jej istoty, lecz także zyskiwać wzmocnienie w prawie, należy stwierdzić, że funkcję takiego wzmocnienia spełnił art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wobec pozostających w toku

stosunków nabywania prawa do emerytury z tytułu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed dniem 1 stycznia 1999 r. W przepisie tym ustawodawca utrwalił sytuację osób, które w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) wypełniły warunki stażu szczególnego i ogólnego i potwierdził ich przyszłe prawo do emerytury w wieku wcześniejszym; przez wydanie tego przepisu nastąpił stan związania, tj. zobowiązania się przez Państwo do powstrzymania się od jakiegokolwiek ingerencji w istniejące prawo tymczasowe (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, LEX nr 604213).

Celem ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych było wprowadzenie stabilnego systemu ubezpieczeń społecznych, w którym urzeczywistnione zostałoby prawo do zabezpieczenia społecznego w istniejących warunkach demograficznych i gospodarczych poprzez wprowadzenie efektywnego systemu emerytalno-rentowego, opartego na jednolitych zasadach dla wszystkich ubezpieczonych. Stworzenie w poprzednio obowiązującym systemie ubezpieczeń społecznych zbyt szerokiej możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę i obniżenie wieku emerytalnego dla szeregu grup zawodowych pogłębiało bowiem trudności z zapewnieniem równowagi finansowej dotychczasowego systemu. Reforma systemu emerytalno-rentowego miała zatem na celu między innymi ograniczenie zakresu podmiotowego wcześniejszego przechodzenia na emeryturę i ujednoczenie wieku emerytalnego.

Nowy system emerytalny musiał przewidywać rozwiązania przejściowe przy zachowaniu „zasady ewolucyjnego kształtowania uprawnień emerytalnych”, które wymagały uwzględnienia praw wcześniej nabytych lub ich uzasadnionych ekspektatyw, znajdujących pokrycie w składkach na ubezpieczenie emerytalne. Dopiero taki sposób realizacji założeń ustawy o emeryturach i rentach z FUS mógł być uznany za zgodny z wartościami i normami konstytucyjnymi.

Zawarty w przepisach przejściowych ustawy o emeryturach i rentach z FUS art. 184 dotyczy tych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn). Takim ubez-

pieczonym przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 ustawy, pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Odnosi się on do tych ubezpieczonych urodzonych poczynając od 1 stycznia 1949 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie nie osiągnęli jeszcze wymaganego wieku emerytalnego, lecz w całości spełnili do tej daty ustawowo określone wymagania stażowe, a przez to ich uprawnienie emerytalne na podstawie dotychczasowych zasad znajdowało pokrycie w odprowadzonych do 31 grudnia 1998 r. składkach na ubezpieczenie społeczne. Tacy ubezpieczeni mogą zatem realizować prawo do emerytury na dotychczasowych zasadach, po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w art. 32, 33, 39 i 40 ustawy, nawet jeśli wiek ten osiągną po 31 grudnia 2008 r. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2007 r., I UK 132/07, LEX nr 621798).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że ochronie przed wypowiedzeniem umowy o pracę przewidzianej w art. 39 k.p. podlega pracownik, któremu brakuje nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego wskazanego w art. 184 ust. 1 ustawy z o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli z osiągnięciem tego wieku nabędzie prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie tego przepisu (por. np. wyrok z 9 marca 2009 r., I PK 180/08, OSNP 2010 nr 19-20, poz. 236, wyrok z 8 lipca 2008 r., I PK 309/07, OSNP 2009 nr 23-24, poz. 308). Ochronie przewidzianej w art. 39 k.p. podlega pracownik, który spełnił do 31 grudnia 1998 r. jedynie warunek stażu emerytalnego (w tym wymaganego okresu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze oraz okresu składkowego i nieskładkowego) uprawniający go do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, choćby wiek emerytalny przewidziany w tym przepisie, z którego osiągnięciem nabędzie prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, miał osiągnąć dopiero po 31 grudnia 1998 r. (a nawet po 31 grudnia 2008 r.).

Zgodnie z art. 39 k.p. pracodawca nie może wypowiedzieć umowy o pracę pracownikowi, któremu brakuje nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia mu uzyskanie prawa do emerytury z osiągnięciem tego wieku. Sposób rozumienia powyższego zakazu wypowiedzenia umowy o pracę pracownikowi w wieku przedemerytalnym oparty jest na poglądzie,

że przez określony w tym przepisie wiek emerytalny należy rozumieć wiek określony w przepisach emerytalnych, zezwalający na uzyskanie uprawnień w normalnym trybie. Nie jest nim natomiast wiek, który w świetle przepisów szczególnych daje tylko możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 lipca 2007 r., III PK 19/07, LEX nr 611832).

Pojęcie wieku emerytalnego jest ustawową kategorią prawa ubezpieczeń społecznych, co oznacza, że ustawodawca określa w tym dziale prawa wiek emerytalny, którego granice - *de lege lata* - są uwarunkowane nie tylko kategorią płci, ale również rodzajami zatrudnienia, które preferują wykonujących je pracowników do skorzystania z uprawnień emerytalnych w obniżonym wieku emerytalnym, uznanym przez ustawodawcę za normalny wiek emerytalny dla ściśle określonych kategorii zatrudnienia. W obowiązującym stanie prawnym ustawowym wiekiem emerytalnym jest wiek uprawniający do przejścia na emeryturę na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ustawa ta określa jednolity wiek emerytalny w zależności od płci pracownika, wynoszący dla kobiety 60, a dla mężczyzny 65 lat. Równocześnie przewiduje możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę, przed osiągnięciem tzw. powszechnego wieku emerytalnego. Dotyczy to np. górników, pracowników kolejowych i innych pracowników, o których mowa w art. 32 ust. 2 i 3 tej ustawy, zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Możliwość taka dotyczy bezwarunkowo ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. oraz warunkowo ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. Wiek emerytalny dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom tym przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, które zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Niższy od powszechnego wiek emerytalny pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest dla nich normalnym ustawowym wiekiem emerytalnym, a to z kolei sprawia, że tacy pracownicy w okresie czterech lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego właściwego dla tych kategorii zatrudnienia korzystają ze szczególnej ochrony prawnej przewidzianej w art. 39 k.p. (por. także wyrok Sądu Najwyższego z 9 lutego 2006 r., II PK 159/05, OSNP 2007 nr 1-2, poz. 3).

Do powódki ma zastosowanie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ponieważ przepis ten dotyczy również pracowników kolejowych (o czym świadczy odesłanie do art. 40 tej ustawy) i odwołuje się do regulacji określających wiek emerytalny tej kategorii ubezpieczonych (art.40), konsekwentnie przyjęć należy, że pracownik kolejowy, któremu w chwili wypowiedzenia brakowało nie więcej niż cztery lata do osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w tym przepisie (55 lat dla kobiety) i któremu odpowiednio długi okres zatrudnienia umożliwia uzyskanie emerytury kolejowej z chwilą osiągnięcia wieku emerytalnego, podlega ochronie przewidzianej w art. 39 k.p. (por. także wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2007 r., II UK 285/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 270). Przeciwnie stanowisko Sądu Okręgowego narusza przepisy powołane w skardze kasacyjnej.

Z dosłownego brzmienia art. 39 k.p. wynika, że ochroną objęty jest pracownik, który z chwilą osiągnięcia wieku emerytalnego (odpowiedniego dla swojego rodzaju zatrudnienia) będzie miał wynikającą z obowiązujących przepisów prawa możliwość uzyskania prawa do emerytury. Na możliwość uzyskania emerytury składają się pozostałe - obok wieku emerytalnego - warunki prawa do tego świadczenia, a nie jedynie okres zatrudnienia (okres składkowy i nieskładkowy), choć tylko on został wymieniony w tym przepisie. W przypadku emerytury z tytułu pracy na kolei (traktowanej jako praca w szczególnym charakterze) jej przesłanki zależą od daty urodzenia ubezpieczonego. Prawo do tej emerytury ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. jest uzależnione od osiągnięcia określonego wieku oraz wymaganego okresu zatrudnienia - w tym okresu zatrudnienia na kolei (art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Młodszy ubezpieczeni, urodzeni po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., muszą się legitymować dodatkowymi warunkami, a mianowicie wymagane jest, aby nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wnioski o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, a ponadto, aby spełnili warunki do uzyskania emerytury do 31 grudnia 2008 r. Natomiast jeszcze młodsi, którzy osiągną wiek emerytalny dopiero po 31 grudnia 2008 r. i są pracownikami, dla uzyskania emerytury dodatkowo muszą rozwiązać stosunek pracy (art. 184 ust. 2). Przystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego wyklucza uzyskanie prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze grupy ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Warunek rozwiązania stosunku pracy nie został ograniczony czasowo. Ma on charakter „zawieszający” powstanie prawa

do emerytury i uzależniony jest wyłącznie od woli pracownika (ubezpieczonego). Stąd osiągnięcie wieku emerytalnego - po spełnieniu pozostałych przesłanek - umożliwi mu uzyskanie prawa do emerytury, jeżeli jednocześnie rozwiąże stosunek pracy. Dlatego należy przyjąć, że pracownik, który spełnił do 31 grudnia 1998 r. warunek stażu emerytalnego (w tym okresu pracy w szczególnym charakterze, np. jako pracownik kolejowy, oraz okresu składkowego i nieskładkowego) uprawniający go do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym i który wiek ten osiągnie dopiero po 31 grudnia 2008 r., ma możliwość nabycia uprawnień do emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy, a zatem w okresie przed osiągnięciem tego wieku podlega ochronie przewidzianej w art. 39 k.p.

W uzupełnieniu powyższych uwag należy dodać, że przyjęcie, iż wiekiem emerytalnym dla powódki jest 55 lat oznacza, że ochrona ustalona w art. 39 k.p. zakończy się z chwilą ukończenia przez powódkę 55 lat - nawet jeśli stosunek pracy nie zostanie rozwiązany. Nie będzie ona mogła ponownie skorzystać z tej ochrony na 4 lata przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego (60 lat), bowiem ochrona ta przysługuje pracownikowi tylko jeden raz (por. wyrok Sądu Najwyższego z 28 marca 2002 r., I PKN 141/01, OSNP 2004 nr 5, poz. 86).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====